

DOI: [http://doi.org/10.31617/1.2026\(166\)02](http://doi.org/10.31617/1.2026(166)02)
УДК 330.8"20"=111

НИКОЛАЄЦЬ Катерина

<https://orcid.org/0000-0002-0471-2895>

д. іст. н., професор, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики Державного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
k.nikolayets@knute.edu.ua

ШТУНДЕР Ірина

<https://orcid.org/0000-0001-7778-3072>

д. е. н., доцент, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики Державного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
i.shtunder@knute.edu.ua

ХРУСТАЛЬОВА Вікторія

<https://orcid.org/0000-0001-8522-8810>

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та конкурентної політики Державного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
v.khrustalova@knute.edu.ua

НОБЕЛІВСЬКІ ЛАУРЕАТИ XXI ст.: ЕКОНОМІЧНІ РЕФЛЕКСІЇ НА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

На основі використання історичного, інституційного, компаративного методів аналізу у статті окреслені основні виклики сучасності, які обумовили появу і розвиток економічних досліджень певного спрямування, автори яких отримали Нобелівську премію з економіки. Гіпотезою наукового пошуку, яка перевіряється зазначеними методами, є припущення, що провідні вчені-економісти змушені реагувати на сучасні виклики, досліджуючи проблеми, які постали перед людством. Показана специфіка реагування провідних економістів світу на низку нагальних проблем із висвітленням запропонованих ними методів розв'язання, а також роль лауреатів премії

NIKOLAIETS Kateryna

<https://orcid.org/0000-0002-0471-2895>

Doctor of Sciences (History), Professor, Professor of the Department of Economic Theory and Competition Policy State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
k.nikolayets@knute.edu.ua

SHTUNDER Iryna

<https://orcid.org/0000-0001-7778-3072>

Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Economics and Competition Policy State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
i.shtunder@knute.edu.ua

KHRUSTALOVA Viktoriya

<https://orcid.org/0000-0001-8522-8810>

PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economics and Competition Policy State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
v.khrustalova@knute.edu.ua

21st CENTURY NOBEL LAUREATES: ECONOMIC REFLECTIONS ON CONTEMPORARY CHALLENGES

Based on the application of historical, institutional, and comparative analysis methods, this research outlines the key contemporary challenges that have driven the emergence and development of specific economic research trends recognized by the Nobel Prize in Economics. The hypothesis of the research, tested by the specified methods, assumes that leading economists respond to modern challenges by studying the key problems facing humanity. The research highlights how the world's leading economists respond to urgent global problems, detailing their proposed solutions and the role of Nobel laureates in institutions dedicated to addressing

Copyright © 2026. Автор(и). Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License 4.0. International License (CC-BY)

Нобеля з економіки у діяльності інституцій, покликаних вирішувати економічні проблеми у масштабі країни чи регіону. Визначений внесок лауреатів Нобелівської премії з економіки у використання нових методів наукового пошуку та формування нових підходів до аналізу економічних явищ і процесів. Визначено залежність вибору тематики для економічного аналізу від того, проблеми якого регіону чи країни виявилися найбільш болючими для економістів. Доведено, що спрямування наукового пошуку провідних економістів тісно пов'язане з розумінням ними сучасних викликів та загроз, ігнорування яких може мати довготривалі негативні наслідки. Висвітлено, що спрямування наукового пошуку провідних економістів тісно пов'язане з їх прихильністю до певних наукових шкіл та напрямів дослідницької роботи. Окреслені можливості використання напрацювань лауреатів премії Нобеля з економіки для України з визначенням перспективних напрямів реформування економіки та забезпечення зростання економічного розвитку окремих регіонів.

Ключові слова: Нобелівська премія з економічних наук, нобелеали, економічні кризи, сучасні економічні теорії, інклюзивні інституції, екстрактивні інституції.

JEL Classification: A11, B30, B31.

economic issues at national or regional levels. The article identifies Nobel Prize winners' contributions to the adoption of new scientific research methods and to the development of innovative approaches to analyzing economic phenomena and processes. It establishes a correlation between the choice of research topics and the specific regional or national economic pressures most acute at the time. The research proves that the direction of scientific inquiry among leading economists is closely linked to their understanding of modern challenges and threats, the neglect of which could lead to long-term negative consequences. Furthermore, it is shown that their research focus is deeply rooted in their commitment to particular scientific schools and academic traditions. Finally, the research outlines the potential for applying the findings of Nobel laureates to the Ukrainian context, identifying promising directions for economic reform and ensuring sustainable economic growth across individual regions.

Keywords: The Nobel Prize in Economic Sciences, Nobel Prize laureates, Economic crises, Contemporary economic theories, Inclusive institutions, Extractive institutions.

Вступ

XXI ст. поставило перед людством низку важливих проблем, вирішення яких вимагає спільних зусиль багатьох провідних держав, скоординованих на основі спільних інтересів і сформульованих завдяки результатам наукового пошуку з високим рівнем наукової абстракції, серед яких: кліматична криза і сталий розвиток, зростаюча нерівність економічного розвитку країн, глобальні фінансові кризи та збільшення заборгованості, технологічні трансформації та розвиток цифрових технологій, демографічні зміни, пандемії та біологічні ризики, а також наростання геополітичної нестабільності.

У сучасних умовах пошук виваженого і продуктивного балансу між економічним зростанням та екологічною стійкістю став одним з найважливіших завдань, оскільки зміни клімату загрожують скороченням світового ВВП на 18% до 2050 р., якщо не вдасться забезпечити запропонований економістами перехід до "зеленої" економіки через вуглецеві податки та зростання інвестицій у чисту енергію (Flavelle, 2021, November 4).

Нерівність економічного розвитку, що збільшується між економічно розвиненими й менш розвиненими державами та між заможними і малозабезпеченими верствами окремих країн формує як загрозу внутрішньодержавній соціальній стабільності, так і напругу у міждержавних відносинах. У бідних країнах відзначається зростання

впливу екстремістських та терористичних угруповань, представники яких звинувачують багаті держави у привласненні монополії на видобуток корисних копалин та концентрації прибутків шляхом експлуатації трудових мігрантів і населення країн третього світу. Водночас зростаюча нерівність вимагає формування нових підходів до оподаткування та соціальної політики, зокрема задля того, щоб не стимулювати споживацьке ставлення частини населення бідних країн до багатих держав з метою збереження стимулювання до праці та реалізації інноваційних проєктів. Останнє вимагає не лише забезпечення порівняно високої оплати праці найманих працівників, а й збереження належного рівня їх кваліфікації, а це потребує формування виважених підходів до міграційної політики та регулювання зайнятості населення на основі результатів комплексних наукових пошуків з урахуванням регіональних особливостей та того, що сучасна глобалізація зіткнулася з спротивом низки потужних країн, які воліють зберегти свої національні та соціокультурні відмінності.

Сьогодні світ також потерпає від глобальних фінансових криз, які продемонстрували вразливість фінансової системи перед "перегрівом" ринку нерухомості та дефіцитом регулювання, що призвело до збільшення державного боргу у багатьох країнах світу. А зростання боргових зобов'язань у низці випадків негативно позначилося на здатності держав реалізовувати інноваційні проєкти чи використовувати результати їх успішної реалізації у власних інтересах, а не в інтересах кредиторів.

Новітні тенденції автоматизації виробництва та розвитку штучного інтелекту суттєво вплинули на ринок праці, створюючи загрозу масового безробіття у традиційних секторах економіки, сприяючи появі віддаленої роботи та формуванню спільноти цифрових номадів, чий уявлення про ставлення до праці дедалі більше впливають на ставлення молоді до професійної діяльності та громадянських обов'язків. Водночас розвиток систем пошуку, накопичення та обробки інформації загострив проблему цифрової грамотності населення, а також потребу адаптації освітніх систем до вимог цифрової економіки. Це стимулює формування творчих чи виробничих колективів, діяльність яких координується центрами управління, прогнозування та організації виробництва, зосередженими переважно у провідних країнах світу.

Старіння населення у розвинених країнах та сучасні міграційні кризи формують постійний тиск на пенсійні системи та охорону здоров'я, вимагаючи перегляду моделей соціального забезпечення. Водночас це може спричинити соціальну напруженість в умовах підвищення пенсійного віку або непродуманих кроках у реформуванні медицини. Особливо коли такі кроки призводять до суттєвого подорожчання медичних послуг та зосередження закладів медичного обслуговування у певних районах держави. І особливо це виявилось під час пандемії *COVID-19*, яка продемонструвала необхідність вироблення механізмів стійкості до подібних викликів у майбутньому.

Сучасна геополітична нестабільність, що пов'язана з розв'язуванням локальних війн та збройних конфліктів, поширенням торговельних воєн (наприклад, між США та Китаєм), використанням енергетичного шантажу з руйнуванням налагоджених ланцюгів постачання, змушує економістів переосмислювати концепцію глобалізації, шукаючи відповіді на виклики часу з урахуванням можливих змін у визначенні світових центрів сили та тяжіння.

Водночас політичні та економічні інтереси регіональних лідерів чи окремих провідних країн світу суттєво впливають на напрями наукових пошуків. Відсутність єдиних парадигмальних підходів до оцінки об'єктивної дійсності зумовлює несумісність результатів наукових пошуків. Фрагментарність досліджень роз'єднує науковців, обмежує цінність науки, єдність концептуально-методологічних підходів (Banerjee & Duflo, 2019).

Окремі аспекти теми наукового пошуку відображені у дослідженні Мазаракі та Лагутіна (2022). Учений Мазаракі адаптував ідеї Р. Коуза та Д. Норта для пояснення структурної перебудови сфери обігу товарів в Україні, а також використав розробки Г. Беккера та Т. Шульца для обґрунтування ідеї про те, що інвестиції в освіту є не витратами, а головним чинником конкурентоспроможності в сучасних умовах. Автори підкреслюють, що сучасні лауреати Нобелівської премії з економіки визначили зв'язок між політичними та економічними обмеженнями та стимулами, коли позиція політичної верхівки щодо розподілу ресурсів та доходів на основі вузькокланових інтересів обмежує економічний розвиток та зростання рівня добробуту населення. Це призводить до виснаження економічного потенціалу нації та не може забезпечити довгострокового зростання, орієнтованого на внутрішній вимір (Мазаракі & Уманців, 2025).

Вагомий внесок у дослідження окресленої проблеми зробили низка науковців. Зокрема, Шевченко (2008) проаналізував розробки, щодо асиметричної інформації; Д'яченко (2025, 14 жовтня) акцентує на узагальненні наукових праць, присвячених економічному зростанню. Автори Безгін та Ушкальов (2019) зосередили увагу на аналізі розвитку поведінкової економіки. Уманців (2019) узагальнив методологічні засади формування економічної теорії у сучасному парадигмальному контексті.

Метою дослідження є визначення напрямів і основних досягнень наукового пошуку лауреатів Нобелівської премії з економіки та встановлення їх зв'язку з пошуком шляхів вирішення проблем, які постали перед людством у ХХІ ст.

Науковий пошук ґрунтується на гіпотезі, що провідні вчені-економісти змушені реагувати на сучасні виклики, досліджуючи проблеми, які постали перед людством.

Для перевірки гіпотези на основі використання історичного, інституційного та компаративного методів визначені основні проблеми сучасності, що вплинули на спрямування досліджень провідних науковців, а також відповідність таких досліджень інтересам провідних країн світу чи впливових регіональних гравців.

Основна частина статті має три блоки: у першому висвітлені погляди лауреатів премії Нобеля на заходи з подолання бідності та технологічний розвиток; другий аналізує дослідження щодо пошуку шляхів подолання фінансових криз та розвитку ринку праці; третій розділ визначає можливості застосування їх висновків та рекомендацій у сучасних українських реаліях.

1. Подолання бідності та технологічний розвиток у концепціях нобелівських лауреатів з економіки

Актуальність сучасних проблем і обмеженість часу, відведеного на реагування на виклики, спонукали провідних економістів певною мірою змістити пріоритети наукового пошуку з акцентом на теоретичних розробках на формування практичних рекомендації для подолання кризових явищ. У ХХІ ст. дедалі помітним стало присудження премії Нобеля з економіки дослідникам, які вивчають боротьбу з бідністю, технологічне зростання та креативне руйнування, фінансові кризи, банківську стабільність та ринок праці у контексті поведінкових викликів чи гендерної нерівності.

Таким чином, загальний тренд досліджень нобелівських лауреатів з економіки у ХХІ ст. – це перехід від абстрактних теоретичних моделей до емпіричних досліджень, що пояснюють причини невизначеності та сповільнення економічного зростання (ВВП).

Зростання світового ВВП сповільнилося з 3.3% у 2024 р. до 3.2% у 2025 р. з прогнозом подальшого надання до 2.9% у 2026 р., оскільки вищі тарифи та поточна політична невизначеність пригнічують інвестиції та торгівлю (OECD, 2025, September 23) (таблиця).

Таблиця

Зростання реального ВВП у 2024–2025 рр.
та прогноз на 2026 рр. (% за рік)

Країна	2024	2025	2026 (прогноз)
Індія	6.5	6.7	6.2
Індонезія	5.0	4.9	4.9
Китай	5.0	4.9	4.4
Аргентина	-1.3	4.5	4.3
Саудівська Аравія	1.9	3.7	3.9
Туреччина	3.3	3.2	3.2
Іспанія	3.2	2.6	2.0
Бразилія	3.4	2.3	1.7
Сполучені Штати Америки	2.8	1.8	1.5
Австралія	1.1	1.8	2.2
Велика Британія	1.1	1.4	1.0
Південна Африканська Республіка	0.5	1.1	1.3
Японія	0.1	1.1	0.5
Канада	1.0	1.1	1.2
Південна Корея	2.0	1.0	2.2
Мексика	1.4	0.8	1.3

Країна	2024	2025	2026 (прогноз)
Італія	0.7	0.6	0.6
Франція	1.1	0.6	0.9
Німеччина	-0.5	0.3	1.1
У середньому в світі	3.3	3.2	2.9

Джерело: бази даних Проміжного економічного огляду *ОЕСР* 118; база даних Економічного огляду *ОЕСР* 117 (*OECD*, 2025, September 23).

Дедалі більшого значення набуває використання економічних важелів для вирішення глобальних проблем людства. За таких умов лауреати Нобелівської премії розглядають економічну діяльність як інструмент, за допомогою якого можна ініціювати необхідні трансформації та створювати обмеження для небажаних напрямів розвитку. Спільним для багатьох дослідників є припущення, що більшість економічних гравців діятимуть на ринку, керуючись раціональними міркуваннями. Проте це твердження зазнало критики через зростання кількості нераціональних рішень, зумовлених несиметричністю в отриманні інформації, пануванням традиційних правил і звичок в окремих регіонах, а також несхильністю більшості людей міняти усталений спосіб життя. Останнє твердження також пов'язане з небажанням низки політичних чи економічних еліт поступатися владою навіть за умов, коли їхня споживацька діяльність стає перешкодою поступальному розвитку країни, прирікаючи її громадян на бідність і злигодні.

З огляду на це привернули увагу наукові пошуки, які оцінювали роль інституцій у спрямуванні економічного розвитку. Прихильники інституційного підходу Аджемоглу, Джонсон, Робінсон довели, що причиною бідності країн є передусім інституції, які використовують наявні ресурси в інтересах еліт, а географічне розташування не має вирішального значення. З їх погляду, для сталого зростання необхідні інклюзивні політичні й економічні системи, які стимулюють залучення громадян до економічної діяльності, забезпечують захист власності, конкуренцію, свободу професійного вибору, впровадження інновацій, а також передбачають плюралізм, розподіл влади, дію демократичних структур та підтримку держави у реалізації людського потенціалу. Дослідження авторитетних науковців продемонстрували, що поки політична система приносить користь елітам, населення не може повірити, що обіцянки щодо реформованої економічної системи будуть виконані. І тільки нова політична система, що дає змогу населенню замінювати лідерів, які не виконують своїх обіцянок, на вільних виборах, може дозволити реформувати економічну систему. Однак правлячі еліти нерідко не вірять у можливість отримання нових вигод після реформування системи, що сприяє тривалому пануванню екстрактивних інститутів, масової бідності та багатой еліти (*Acemoglu*, 2012; *Acemoglu & Akcigit*, 2012; Аджемоглу & Робінсон, 2017). Порівняльний аналіз екстрактивних та інклюзивних економічних інститутів представлено на *рис. 1*.

Характеристика	Інклюзивні інституції	Екстрактивні інституції
Захист права власності	Дієвий захист права власності	Неспроможність захисту права власності
Конкурентне середовище	Формування реальних конкурентних умов	Зосередження влади в руках невеликої групи для власної вигоди
Стимули до інвестицій та інновацій	Заохочують інвестиції в технології, освіту та наукові дослідження	Відсутність стимулів, інвестиції та інновації пригнічуються
Вплив на економічний розвиток	Сприяють довгостроковому зростанню ВВП та економічній стабільності	Неспроможні забезпечити сталий економічний розвиток
Розподіл ресурсів	Рівномірний, участь широких верств населення	Екстрагування ресурсів від більшості на користь небагатих

Рис. 1. Інституційні детермінанти економічного розвитку: порівняльний аналіз

Джерело: (Аджемоглу & Робінсон, 2017, с. 372–373).

Науковець *Romer* (2016, August 12) висунув радикальну ідею створення у країнах, що розвиваються, нові міста, що будуть розвиватися за правилами та законами розвинених держав задля формування сприятливого середовища для бізнесу та забезпечення припливу інвестицій. Він стверджував, що безпечне середовище для бізнесу може стимулювати економічну діяльність і стати взірцем для розвитку. У Нью-Йоркському університеті він допоміг створити Інститут міського управління Маррона, який використовує місто як основну одиницю аналізу замість нації чи бізнесу. Водночас *Romer* (2015, October 7) виступив за те, щоб предметне поле науковців визначалося передусім нагальними потребами міста, що максимально актуалізує їхні дослідження. Дослідник довів, що інновації можуть бути створені свідомо завдяки економічному стимулюванню та інвестиціям у людський капітал, а ідеї можуть бути використані великою кількістю людей одночасно, що забезпечує постійне зростання економіки. Дослідник наголошував, що у довгостроковій перспективі тип підтримки (а не лише обсяг), яку національний уряд надає науковим відкриттям і технологічному прогресу, може бути одним з його найважливіших політичних рішень (*Romer*, 2016, July 25).

Якщо *Romer* пояснив механізм використання ідей для економічного розвитку, то *Mokyr* (1999; 2005; 2014; 2017; 2018) зосередив увагу на визначенні джерел важливих ідей. Головною причиною успіху Заходу, на його думку, було формування "ринку ідей" зі створенням

інтелектуального середовища, яке забезпечувало конкуренцію та можливість отримання визнання. А промислова революція стала можливою завдяки зміні світогляду з вірою еліти у можливість за допомогою науки і знань підвищити рівень матеріального забезпечення. Порівнюючи різні історичні періоди, *Mokyr* продемонстрував, що людство пройшло кілька періодів технологічних змін, що не трансформувалося у стале економічне зростання. У кожному з таких випадків бракувало спільної еволюції науки й технології, компетентності, а також суспільного сприйняття креативного руйнування. *Mokyr* показав роль інновацій у заміні старих технологій та прогресивному розвитку людства з підвищенням рівня життя, не дивлячись на опір застарілих структур.

Таким чином, низка нобелеалів не лише показала важливість сприяння з боку еліт поступальному розвитку, а й визначила невідворотність змін за оновлення технологій, що зумовлює зміни у суспільстві, сприйняття яких може бути визначальною умовою успішності у конкурентному протистоянні.

Кліматична криза у дослідженнях нобелеалів ініціювала наукові пошуки, пов'язані з розбудовою "зеленої" економіки та перспективами технологічного зростання. Першим інтегрував зміни клімату у довгостроковий економічний аналіз *Nordhaus* (2013), який запропонував запровадити вуглецевий податок як інструмент стримування глобального потепління. Такий податок, на його погляд, змусить компанії переходити на "зелені" технології. Водночас через те, що окремі держави можуть ухилитися від виконання екологічних зобов'язань, дослідник запропонував формувати коаліції країн, які визначають високі екологічні стандарти і обкладають продукцію інших держав додатковими митами, аби стимулювати їх дотримуватись відповідних зобов'язань.

Така позиція ґрунтувалася на припущенні на раціональності економічної та політичної діяльності. Проте не враховане прагнення окремих держав до реалізації власних цивілізаційних чи квазіцивілізаційних проєктів, коли раціональні переконання поступаються нераціональним сенсам, зорієнтованим на колишню велич чи перспективу отримати переваги, які забезпечує статус центру тяжіння світового масштабу, отриманий завдяки використанню сили зброї. Низка країн, залежних від вуглецевої економіки та без перспектив переходити на "зелені" технології, потенційно могли розглядати збройне протистояння як засіб визначення вигідних для себе умов економічної діяльності чи отримання відповідних технологій завдяки застосуванню зброї.

Наявність потенційної загрози від низки регіональних гравців, наростання проблем з бідністю в окремих регіонах сформували виклики, які потребували негайного реагування задля того, щоб такі виклики не перетворилися на реальні загрози.

Автори *Banerjee, Duflo* та *Kremer* (*Duflo et al.*, 2008; *Duflo et al.*, 2009; *Duflo, Dupas & Kremer*, 2012; *Duflo, Hanna & Ryan*, 2012; *Duflo et al.*, 2014) розробили методіку польових досліджень, спрямовану на подолання бідності. *Banerjee* запровадив рандомізовані

контрольовані дослідження для оцінки ефективності соціальних програм. Його підхід полягає у тому, щоб здійснювати поділ проблеми на її менші складові частини з визначенням питань, способи вирішення яких можна сформулювати на основі експериментальних досліджень. *Banerjee* пропонує відкинути стереотипи про те, що бідні люди нерационально використовують ресурси чи є лінивими. Він стверджував про зосередження зусиль бідних на виживанні, коли видатки слугують насамперед, джерелом радості в умовах постійного стресу, а основними перешкодами для розвитку є ігнорування (незнання деталей), віра в догми та небажання змінювати неефективні системи. До того ж автор доводить, що психологічний аргумент щодо цінування речі, за яку довелося заплатити, може бути хибним у випадку, коли йдеться про отримання важливих засобів для забезпечення охорони здоров'я (*Banerjee et al.*, 2003; *Banerjee & Duflo*, 2004; *Banerjee et al.*, 2007; *Banerjee et al.*, 2010; *Banerjee & Duflo*, 2011; *Banerjee et al.*, 2016; *Banerjee et al.*, 2017).

Duflo експериментальним шляхом доводить, що у селах Індії, де за законом головою ради мала бути жінка, батьки суттєво вище оцінювали набуття освіти їхніми дочками, а дівчата демонстрували зростаючі амбіції. Крім того, автор зазначає, що мікрокредити лише допомагають стабілізувати споживання, але рідко створюють умови для розвитку успішних бізнес-проектів. У таких умовах формується так звана "пастка бідності", яка створює передумови неможливості реалізації інноваційних проєктів, підвищення рівня освіченості населення та гальмує накопичення заощаджень, що формує цикл збереження порівняно низьких доходів. Такий цикл неможливо "розірвати" без зовнішнього втручання зі зміною усталених економічних практик (рис. 2).

Рис. 2. Механізм функціонування "пастки бідності"

Джерело: складено авторами за (*Banerjee & Duflo*, 2011).

Фактично експериментальні дослідження довели ефективність визначення конкретних кроків на шляху боротьби з бідністю в умовах, коли теоретичні розробки щодо вдосконалення соціальної політики не завжди забезпечували бажаний результат. Виявилось, що польові дослідження

можуть не лише скорегувати спрямування теоретичного пошуку, а й визначити його подальший розвиток з урахуванням регіональних та місцевих особливостей, а економісти для досягнення бажаного результату мають максимально заглиблюватися у проблеми жителів конкретного регіону чи місцевості, що вимагає відповідної організації наукового пошуку.

2. Фінансові кризи та ринок праці у дослідженні нобелівських лауреатів

Увагу провідних економістів у XXI ст. привернули також фінансові кризи та сучасний розвиток ринку праці. Як виявилось, кризові явища в економіці можуть мати порівняно великий руйнівний ефект навіть через збереження державного регулювання, умови і якість якого не завжди відповідають викликам часу.

Bernanke, Diamond та *Dybvig* зробили спробу пояснити причини вразливості банків в умовах масового вилучення коштів, спричиненого фінансовими кризами. Зокрема, *Bernanke* та *Gertler* (1987, 1989; *Bernanke et al.*, 1996; *Bernanke et al.*, 2019) довели, що паніка вкладників, коли вони масово намагаються забрати гроші з банків, є не наслідком кризи, а її головним рушієм. Дослідники вважають, що крах банків знищує критично важливу інформацію про позичальників, а це може суттєво перешкодити кредитуванню на тривалий час. Науковця *Bernanke* вважають рятівником фінансової системи, проте його стратегія "кількісного пом'якшення" викликала чимало суперечок. Критики висловлювали побоювання, що різке збільшення грошової маси може призвести до неконтрольованої інфляції та знецінення долара як світової резервної валюти. Опоненти також стверджували, що надлишок дешевих грошей може призвести до зростання цін на акції та нерухомість, створюючи передумови для нових криз. Також відзначено, що політика Федеральної резервної системи допомогла насамперед власникам активів, тоді як заощадження пересічних громадян знецінювалися унаслідок порівняно низьких відсоткових ставок. Критики також стверджували, що після завершення дії програми вилучити гроші без шкоди для економіки буде надзвичайно важко.

Diamond (*Diamond et al.*, 2002; *Diamond & Kashyap*, 2016; *Bernanke & Rajan*, 1999a; 1999b; 2002; 2003; 2011a; 2011b) та *Dybvig* (*Dybvig & Jaynes*, 1980; *Dybvig*, 1993) запропонували механізм відвернення паніки на фінансовому ринку через державне страхування вкладів, залучення центрального банку до позики готівки задля того, щоб банки могли забезпечити виплати, а також через тимчасове обмеження на зняття готівки. Такий механізм був розроблений завдяки врахуванню реалій цифрової епохи, коли вкладники мають можливість прискорено отримувати інформацію, що робить державну гарантію важливим засобом відвернення паніки.

Важливо зазначити, що лауреати Нобелівської премії не лише пропонують варіанти подолання кризових явищ в економіці та використання економічних важелів для вирішення глобальних проблем людства, а й активно виступають проти економічного популізму та консультують міжнародні організації та урядові установи окремих країн. Такі консультації впливають не лише на ухвалення окремих поточних рішень, а й на системні рішення, формування усталених практик реагування в умовах кризових ситуацій, зокрема й на створення установ та організацій, покликаних згладжувати негативні наслідки та зберігати поступальний розвиток економіки.

Сучасні науковці зіштовхнулися з низкою викликів, пов'язаних із трансформацією ринку праці. Значна частина лауреатів Нобелівської премії досліджували це питання у своїх наукових розвідках. Так, *Goldin (Goldin & Katz, 2018)*, досліджуючи працю жінок, визначає, що розрив у зарплатах чоловіків і жінок виникає вже після народження першої дитини, коли жінки вимушені обирати для себе більш гнучкий графік роботи, орієнтуючись на потреби по догляду за дитиною. Рішення жінки щодо набуття певного рівня освіти та планування кар'єрного зростання найчастіше базується на досвіді її матері, і якщо очікування не співпадають з новими можливостями ринку, то це уповільнює зміни у суспільстві.

Дослідження ринку праці у XXI ст. зумовили появу і розвиток наукових розвідок, пов'язаних зі спробами інтегрувати методи наукового пізнання психології у дослідження економічних явищ і процесів. Одним з результатів такого інтегрування стала поява поведінкової економіки, зорієнтованої на визначення людського фактору у процесі ухвалення та реалізації рішень. Дослідження людського фактору зумовили появу теорії підштовхування *Thaler (Thaler, 1985; Thaler & Benartzi, 2004)*, що широко використовується урядами багатьох країн для стимулювання громадян до заощаджень на пенсійне забезпечення та ведення здорового способу життя. Так, у Великій Британії створені спеціальні урядові групи, покликані стимулювати вакцинацію, енергозбереження та сплачувати податки. Напрацювання *Thaler* стали базою для сучасного аналізу фондових ринків із врахуванням впливу емоційних сплесків та когнітивних упереджень інвесторів. Теорія підштовхування *Thaler* пропонує використовувати "м'який вплив" на вибір людиною тієї чи іншої лінії поведінки. До того ж її автор виходить з того, що заборони чи фінансові стимули мають у багатьох випадках порівняно менший ефект, а люди оцінюють річ дорожче у випадку, якщо вони вже володіють нею, а не у тому разі, коли ще тільки збираються її придбати.

3. Перспективи використання результатів наукового пошуку лауреатів Нобелівської премії з економіки для України

Сучасна російсько-українська війна актуалізувала потребу у переосмисленні подальшого економічного розвитку нашої держави. Перебіг протистояння дозволяє припустити, що допоки буде існувати рф, загроза для України зберігатиметься. Отже, Україна нагально потребує низки оновлень та допомоги інших держав, які можуть зберегти і підвищити її рівень стійкості.

Лауреати Нобелівської премії з економіки запропонували кілька важливих кроків для України для забезпечення руху до оновлення. Так, Кругман виступає за те, щоб ЄС взяв на себе провідну роль у захисті вільного світу та фінансовій підтримці України, оскільки такі дії сприятимуть глобальній безпеці (Воронцова, 2022, 17 вересня). Маєрсон обґрунтував положення про те, що саме децентралізація стала ключовою перевагою України, сприяла підтримці ЗСУ та стимулювала місцеві громади до організації відсічі агресору (Пресцентр ініціативи "Децентралізація", 2022, 24 листопада) Аджемоглу та Робінсон (2017) та Джонсон акцентують на тому, що відбудова України має стати глобальним пріоритетом. Також відзначається стійкість демократії в Україні та наголошується, що післявоєнний консенсус у суспільстві щодо модернізації має створити умови для прискореного розвитку технологій та подолання корупції (Комісаренко, 2024, 6 листопада).

Робінсон базує свої поради для України на теорії "чому нації занепадають" та стверджує про можливість здійснення реформ і в умовах дії правового режиму воєнного стану. Під час свого візиту до Києва у березні 2025 р. та в рамках дискусій на базі *Kyiv School of Economy* Робінсон окреслив свій варіант стратегічного плану розвитку України (*Kyiv School of Economics*, 2025, 20 березня). На його думку, вкрай важливою є розбудова інклюзивних інституцій з максимальним використанням цифровізації для обмеження корупції та створення системи, де влада і ресурси не концентруються в руках вузького кола осіб. Фундаментом стійкості України він вважає децентралізацію, наголошуючи на тому, що реформа децентралізації в Україні була однією з найуспішніших у світі. Він категорично виступає проти повернення повноважень центру, вважаючи, що сильні громади є найкращим засобом протидії авторитаризму та неефективному розподілу коштів на відновлення країни. Робінсон закликає відмовитися від відновлення старих радянських підприємств у їх колишньому вигляді, пропонуючи натомість створення нових технологічних секторів. Усвідомлюючи, що війна зруйнувала стару інфраструктуру, він закликає використати шанс для розбудови новітньої економіки. Розглядаючи вступ до ЄС як засіб забезпечення механізму контролю якості державних інституцій, а не лише як засіб доступу до певних зовнішніх ринків,

Робінсон радить Україні сприймати вимоги Європейського Союзу як інструмент для внутрішнього очищення системи, а не як формальність. Головним ресурсом України він вважає порівняно високий ступінь довіри, який сформований в умовах війни. Тому держава не повинна підірвати цю довіру несправедливим розподілом допомоги, інакше країна може повернутися до екстрактивної моделі, де більшість працює на збагачення меншості. До того ж Робінсон вважає Україну сучасною лабораторією майбутнього для усього світу, оскільки Україна має шанс побудувати інклюзивну систему в умовах війни і стати найдинамічнішою економікою Європи. Учений наводить приклад Південної Кореї, де постійне існування загрози нападу з боку Північної Кореї стимулювало розвиток передових технологій. А в умовах війни Україна, на його думку, стала глобальним хабом інновацій у сфері розробки безпілотних систем та систем керування сучасним боєм, що вже приваблює іноземні інвестиції. Підкреслено також, що освіта в Україні буде ключовим засобом прискорення економічного розвитку, розглядаючи український ІТ-сектор як взірць інклюзивності. Водночас дослідник радить інвестувати у галузі з високим рівнем доданої вартості, що здатні до креативного руйнування та інтеграції у європейські ланцюги постачання. У контексті зближення з ЄС також розглядається як критично важливий сектор енергетики задля створення нової децентралізованої енергосистеми. Головною порадою Робінсона інвесторам є орієнтир не на активи, а на інституційне середовище, оскільки інвестиції в людський капітал можуть забезпечити Україні найбільші прибутки у 2026–2030 рр. Його погляд про важливість інвестицій у людський капітал співпадає й з думками *Mokyr* (2005) та (*Aghion & Roulet*, 2014) (рис. 3).

Рис. 3. Формування інклюзивного середовища в Україні

Джерело: складено авторами на основі власних досліджень та узагальнень.

У вітчизняному соціальному просторі застосовуються теорії *Duflo* та *Rajasthan*, зокрема при визначенні ефективності соціальних виплат та програм підтримки внутрішньо переміщених осіб. А напрацювання цих лауреатів щодо "пастки бідності" частково інтегровані в освітні програми для молоді задля зміни мислення молодих людей від виживання до розвитку.

У березні 2022 р. близько 200 нобелівських лауреатів висловили свою підтримку проти російської агресії українському народу та вільній незалежній Україні (*АрміяInform*, 2022, 13 березня). У березні 2024 р. 39 лауреатів Нобелівської премії звернулися до світових лідерів із закликом до забезпечення перемоги України, наголошуючи, що стратегія "Україна не має програти" є помилковою. У зверненні також закликають не визнавати Путіна легітимним президентом рф після виборів 2024 р. та застерігають, що політика умиротворення агресора призведе до ще більшої катастрофи (*Іванова*, 2024, 28 березня). Науковці наполягають на тому, що людство може уникнути самознищення лише за умови дотримання принципів демократії, міжнародних законів про права людини. У березні 2025 р. понад 130 лауреатів виступили зі зверненням про фінансову відповідальність агресора, закликаючи використати заморожені активи рф на суму близько 300 млрд дол. США для відновлення України. А в лютому 2026 р. на тлі зростання кількості ударів агресора по мирному населенню України з'явилося звернення з критикою політики умиротворення рф, це лише провокує нові злочини.

Загалом для України актуальним є формування інклюзивного середовища, яке передбачає ефективне залучення широких верств громадян до економічної діяльності та захист прав власності. Захист прав інвесторів має бути забезпечений за допомогою дієвого законодавства. Незалежні суди можуть забезпечити захист прав власників, оскільки у іншому випадку інвестиції можуть виявитися не вигідними, що може відштовхнути потенційних інвесторів.

Для України критично важливо створити умови, за яких старі неефективні компанії поступаються місцем новим, які здатні порівняно швидко впроваджувати в життя інновації. Для нашої держави це означає необхідність реформ, які підвищать ефективність антимонопольного законодавства та зроблять дієвим механізм його реалізації.

До того ж порівняно невеликі штрафні санкції не можуть бути ефективним засобом антимонопольної діяльності. Залишається проблема щодо дроблення власності на виробничі потужності заради збереження реальної влади в руках порівняно невеликого кола власників або й одного власника виробництва.

Монополії в Україні не повинні перешкоджати реалізації стартапів молодими компаніями, ринок для яких має бути відкритим. Водночас відкритість ринку не повинна становити загрози національним інтересам держави. Антимонопольне законодавство та діяльність відповідних державних органів мають бути перешкодою для набуття права власності в Україні для громадян держави-агресора. Проблемою

також не повинен стати дозвіл на видобуток низки корисних копалин в Україні для іноземних корпорацій.

Україна доволі успішно використовує принципи забезпечення ліквідності та стрес-тестування банків у воєнний час, запропоновані *Bernanke*, *Diamond* та *Dybvig*. Поряд з фінансовою допомогою іноземних партнерів, це дозволяє уникнути колапсу фінансової системи в умовах війни.

Для нових бізнес-структур України актуальними залишаються розроблені *Aghion et al.* (2005) поради, що передбачають використання малим бізнесом гнучкості у виборі ніш для діяльності задля прискореного впровадження нових технологій. Дослідники доводять, що інновації можуть виступати потужним засобом конкурентної боротьби з великими гравцями на ринку, а також засобом подолання кризових явищ, оскільки інноваційні фірми менш вразливі в кризових умовах, адже їхній продукт складніше замінити дешевим аналогом.

Використання напрацювань у рамках теорії контрактів *Hart* (2011) та *Holmström* (1999) дозволяє вплинути на можливу необов'язковість партнерів через включення до контрактів не лише обов'язків, а й конкретних сценаріїв на випадок форс-мажорів. Важливим також може бути застосування бонусів, прив'язаних до результату, замість фіксованої оплати працівникам.

М'яке підштовхування для збільшення продажів через вибір середніх тарифів, а також через максимальне скорочення дій, потрібних для придбання товару, розроблені *Thaler*, можуть бути використані українськими бізнес-структурами задля спрощення шляху клієнтів. Цікавими для маркетплейсів чи сервісів пошуку можуть бути й алгоритми *Roth* (2008), пов'язані з оптимізацією пропозиції товарів чи послуг. Актуальними для малого бізнесу в Україні є й розробки Аджемоглу щодо довіри до інституцій (Аджемоглу & Робінсон, 2017), оскільки у середовищі з порівняно невеликою довірою до інституцій важливим капіталом є репутація та розбудова мікроінституцій. Об'єднання малого бізнесу у асоціації може стати засобом формування рекомендацій та захисту інтересів, що суттєво знижує витрати на перевірку партнерів.

Висновки

Наукові пошуки лауреатів Нобелівської премії з економіки у ХХІ ст. відповідають викликам часу, зумовленим загостренням глобальних проблем людства, та визначаються можливостями отримання інформації для аналізу і умовами для її обробки. Поступово все більш помітною стає тенденція науковців до спільної роботи над темами дослідження, що підвищує рівень аналітики та наукового абстрагування. Це своєю чергою забезпечує верифіковані результати наукового пошуку та сприяє формуванню спільних дослідницьких платформ. Така тенденція відображається у тому, що Нобелівську премію у тому чи іншому році отримує

відразу кілька дослідників, чий внесок у розвиток наукових досліджень є найбільш актуальним.

Водночас у ХХІ ст. стає все більш помітною схильність та увага Нобелівського комітету до дослідників, які концентрують увагу на вирішенні регіональних проблем, виокремлюючи їх складові та пропонуючи найбільш адекватні рішення. Такий підхід дозволяє системно аналізувати конкретні проблеми та визначати ефективні стратегії для їх подолання.

Іншою важливою особливістю наукових пошуків лауреатів Нобелівської премії з економіки є акцент на дослідженні проблем бідності та визначенні засобів інтенсифікації виробництва. Це зумовлено необхідністю підвищення купівельної спроможності населення бідних країн задля розширення ринків збуту провідних країн світу. Водночас інтенсифікацію виробництва дедалі більше пов'язують з розбудовою інклюзивних інституцій, розвитком штучного інтелекту та прискореним впровадженням інновацій.

Зберігається певний інтерес науковців до захисту інтересів провідних країн світу як вагомих гарантів стабільного економічного розвитку та збереження і розширення світового ринку.

В умовах сучасної російсько-української війни інтерес дослідників зосереджений на тому, щоб визначити механізми подолання кризових явищ та сконцентрувати зусилля на створенні дієвих рекомендацій для України задля модернізації її економіки. І така модернізація є важливим засобом формування переконання у перспективності демократичних інституцій та дієвості міжнародного права.

Актуальними для України є розробки лауреатів Нобелівської премії, пов'язані з модернізацією антимонопольного законодавства та його реалізацією, розбудовою малого бізнесу та підвищення його конкурентоздатності в умовах боротьби з засиллям великих компаній, скороченням витрат на перевірку доброчесності партнерів та забезпечення їх лояльності на довгостроковий період.

REFERENCES / СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Acemoglu, D. (2012). *Institutions, technology, and prosperity*. NBER Working Paper 33442. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w33442/w33442.pdf

---

Acemoglu, D., & Akcigit, U. (2012). Intellectual property rights policy, competition and innovation. *Journal of the European Economic Association*, 10(1), 1–42. https://economics.mit.edu/sites/default/files/publications/Intellectual%20Property%20Rights%20Policy%2C%20Competition%20a.pdf?utm_source=chatgpt.com

---

Aghion, P., & Roulet, A. (2014). Growth and the smart state. *Annual Review of Economics*, (6), 913–926. <https://www.annualreviews.org/docserver/fulltext/economics/6/1/annurev-economics-080213-040759.pdf?expires=1773271861&id=id&accname=guest&checksum=BC58DEFCCAA256A104F913652B43AC0F>

Aghion, P., Bloom, N., Blundell, R., Griffith, R., & Howitt, P. (2005). *Competition and innovation: An inverted-U relationship*. NBER Working Paper 9269. National Bureau of Economic Research https://www.nber.org/system/files/working_papers/w9269/w9269.pdf

---

Banerjee, A. V., & Duflo, E. (2019). *Good economics for hard times: Better answers to our biggest problems*. PublicAffairs. ISBN: 139780241306895

Banerjee, A. V., & Duflo, E. (2004). Growth theory through the lens of development economics. In S. Durlauf, & P. Aghion (Eds.), *Handbook of Economic Growth*, (1), 473–552). Elsevier. https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/63678/growththeorythro00bane.pdf?sequence=1&utm_source=chatgpt.com

---

Banerjee, A. V., & Duflo, E. (2011). *Poor economics: A radical rethinking of the way to fight global poverty*. PublicAffairs. <https://paxmongolica.org/wp-content/uploads/2019/11/poor-economics-a-radical-rethinking-of-the-way-to-fight-global-poverty-by-abhijit-v-banerjee-and-esther-duflo-pdf.pdf>

Banerjee, A. V., Banerji, R., Berry, J., Duflo, E., Kannan, H., Mukherji, S., Shotland, M., & Walton, M. (2016). *Mainstreaming an effective intervention: Evidence from randomized evaluations of "Teaching at the Right Level" in India*. NBER Working Paper 22746. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w22746/w22746.pdf

---

Banerjee, A. V., Banerji, R., Berry, J., Duflo, E., Kannan, H., Mukherji, S., Shotland, M., & Walton, M. (2017). From proof of concept to scalable policies: Challenges and solutions, with an application. *Journal of Economic Perspectives*, 31(4), 73–102. <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdf/10.1257/jep.31.4.73>

Banerjee, A. V., Banerji, R., Duflo, E., Glennerster, R., & Khemani, S. (2010). *Pitfalls of participatory programs: Evidence from a randomized evaluation in education in India*. NBER Working Paper 14311. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w14311/w14311.pdf

---

Banerjee, A. V., Cole, S., Duflo, E., & Linden, L. (2007). Remedying education: Evidence from two randomized experiments in India. *The Quarterly Journal of Economics. Remedying Education*, 122(3), 1235–1264. https://leighlinden.com/Remedying_Ed_QJE.pdf

---

Banerjee, A. V., Deaton, A., & Duflo, E. (2003). Wealth, health, and health services in rural Rajasthan. *American Economic Review*, 94(2), 326–330. <https://users.ssc.wisc.edu/~munia/590/dufloetalhealthruralindia2.pdf>

Bernanke, B. S., & Gertler, M. (1987). *Financial fragility and economic performance*. Working Paper 2318. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w2318/w2318.pdf?utm_source=chatgpt.com

---

Bernanke, B. S., & Gertler, M. (1989). Agency costs, net worth, and business fluctuations. *The American Economic Review*, 79(1), 14–31. https://www.econ.puc-rio.br/mgarcia/Macro%20II%20-%20Mestrado/BernankeGertlerAER.pdf?utm_source=chatgpt.com

---

Bernanke, B. S., Geithner, T. F., & Paulson, H. M. Jr. (2019). *Firefighting: The financial crisis and its lessons*. Profile Books. https://profilebooks.com/wp-content/uploads/wpallimport/files/PDFs/9781782836056_preview.pdf

---

Bernanke, B. S., Gertler, M., & Gilchrist, S. (1996). The financial accelerator and the flight to quality. *The Review of Economics and Statistics*, 78(1), 1–15. https://users.ssc.wisc.edu/~mchinn/restat_96.pdf?utm_source=chatgpt.com

---

Diamond, D. W., & Kashyap, A. K. (2016). Liquidity requirements, liquidity choice and financial stability. In J. B. Taylor, & H. Uhlig (Eds.), *Handbook of Macroeconomics (V. 2B)* (p. 2263–2303). https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9780444594778_A29001131/preview-9780444594778_A29001131.pdf

---

Diamond, D. W., & Rajan, R. G. (1999a). *A theory of bank capital*. NBER Working Paper 7431. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w7431/w7431.pdf

---

Diamond, D. W., & Rajan, R. G. (1999b). *Liquidity risk, liquidity creation and financial fragility: A theory of banking*. NBER Working Paper 7430. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w7430/w7430.pdf

---

Diamond, D. W., & Rajan, R. G. (2002). *Liquidity shortages and banking crises*. NBER Working Paper 8937. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w8937/w8937.pdf

---

Diamond, D. W., & Rajan, R. G. (2003). *Money in a theory of banking*. NBER Working Paper 10070. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w10070/w10070.pdf

---

Diamond, D. W., & Rajan, R. G. (2011a). Fear of fire sales, illiquidity seeking, and credit freezes. *The Quarterly Journal of Economics*, 126(2), 557–591. https://www.aof.org.hk/uploads/conference_detail/196/con_paper_0_816_douglas-w-diamond_f.pdf

Diamond, D. W., & Rajan, R. G. (2011b). *Illiquid banks, financial stability, and interest rate policy*. NBER Working Paper 16994. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w16994/w16994.pdf

Duflo, E., Dupas, P., & Kremer, M. (2008). *Peer effects, teacher incentives, and the impact of tracking: Evidence from a randomized evaluation in Kenya*. NBER Working Paper 14475. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w14475/w14475.pdf

Duflo, E., Dupas, P., & Kremer, M. (2012). *School governance, teacher incentives, and pupil-teacher ratios: Experimental evidence from Kenyan primary schools*. NBER Working Paper 17939. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w17939/w17939.pdf

Duflo, E., Greenstone, M., Pande, R., & Ryan, N. (2014). *The value of regulatory discretion: Estimates from environmental inspections in India*. NBER Working Paper 20590. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w20590/w20590.pdf

Duflo, E., Hanna, R., & Ryan, S. (2012). Incentives Work: Getting Teachers to Come to School. *American Economic Review*, 102(4), 1241–1278. https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/73625/Ryan_Incentives%20Work.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Duflo, E., Kremer, M., & Robinson, J. (2009). *Nudging farmers to use fertilizer: Theory and experimental evidence from Kenya*. NBER Working Paper 15131. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w15131/w15131.pdf

Dybvig, P. H. (1993). Remarks on banking and deposit insurance. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, (75), 21–24. <https://scispace.com/pdf/remarks-on-banking-and-deposit-insurance-ljbygfrsmz.pdf>

Dybvig, P. H., & Jaynes, G. D. (1980). *Output Supply, Employment, and Intra-Industry Wage Dispersion*. Cowles Foundation Discussion Papers 546. Yale University. <https://elischolar.library.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1781&context=cowles-discussion-paper-series>

Flavelle, C. (2021, November 4). Climate change could cut world economy by \$23 trillion in 2050, insurance giant warns. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2021/04/22/climate/climate-change-economy.html>

Goldin, C., & Katz, L. F. (Eds.). (2018). *Women working longer: Increased employment at older ages*. University of Chicago Press. <http://pinguet.free.fr/womenworkinglonger.pdf#page=13>

Hart, O., Fehr, E., & Zehnder, C. (2011). Fehr, E., Hart, O., & Zehnder, C. (2011). *Contracts as reference points – Experimental evidence*. *American Economic Review*, 101(2), 493–525. <https://hart.scholars.harvard.edu/publications/contracts-reference-points-experimental-evidence>

Holmström, B. (1999). Managerial incentive problems: A dynamic perspective. *The Review of Economic Studies*, 66(1), 169–182. <https://doi.org/10.1111/1467-937X.00083>

Kyiv School of Economics. (2025, 20 березня). *Нобелівський лауреат Джеймс Робінсон назвав головні кроки для економічного успіху України*. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/nobelivskiy-laureat-dzhejms-robinson-nazvav-golovni-kroki-dlya-ekonomichnogo-uspihu-ukrayini/>

Kyiv School of Economics. (2025, March 20). *Nobel laureate James Robinson named the main steps for Ukraine's economic success*. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/nobelivskiy-laureat-dzhejms-robinson-nazvav-golovni-kroki-dlya-ekonomichnogo-uspihu-ukrayini/>

Mokyr, J. (2014). The next age of invention: Technology's future is brighter than pessimists allow. *City Journal*, 23(1). <https://www.city-journal.org/article/the-next-age-of-invention>

Mokyr, J. (1999). *The industrial revolution and the Netherlands: Why did it not happen?* The 150th Anniversary Conference Organized by the Royal Dutch Economic Association (Amsterdam, Dec. 10–11, 1999). <https://faculty.wcas.northwestern.edu/jmokyr/amsterdam.pdf>

Mokyr, J. (2005). The Intellectual Origins of Modern Economic Growth. *The Journal of Economic History*, 65(2), 285–351. https://e-tcs.org/wp-content/uploads/2012/10/mokyr-the_intellectual_origins_of_modern_economic_growth.pdf?utm_source=chatgpt.com

Mokyr, J. (2017). A Culture of Growth: The Origins of the Modern Economy. *PANOECONOMICUS*, 64(4), 513–523. https://www.researchgate.net/profile/Boris-Begovic/publication/320264492_Book_review_A_

Culture_of_Growth_The_Origins_of_the_Modern_Economy/links/59d8aadb458515a5bc261013/Book-review-A-Culture-of-Growth-The-Origins-of-the-Modern-Economy.pdf

Mokyr, J. (2018). The Past and the Future of Innovation: some lessons from Economic History. *Explorations in Economic History*, (69), 13–69. <http://pinguet.free.fr/mokyr2018.pdf>

Nordhaus, W. D. (2013). *The Climate Casino: Risk, Uncertainty, and Economics for a Warming World*. Yale University Press. [https://books.google.com.ua/books?hl=ru&lr=&id=YfzYAQAQBAJ&oi=fnd&pg=PT9&dq=Nordhaus,+W.+D.+\(2014\).+The+climate+casino:+Risk,+uncertainty,+and+economics+for+a+warming+world.+&ots=g6kMZiMe5r&sig=zhd6ka7T4TtxRUimsQ47F06mCgU&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.ua/books?hl=ru&lr=&id=YfzYAQAQBAJ&oi=fnd&pg=PT9&dq=Nordhaus,+W.+D.+(2014).+The+climate+casino:+Risk,+uncertainty,+and+economics+for+a+warming+world.+&ots=g6kMZiMe5r&sig=zhd6ka7T4TtxRUimsQ47F06mCgU&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)

OECD. (2025, September 23). *OECD Economic Outlook, Interim Report September 2025: Finding the Right Balance in Uncertain Times*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/67b10c01-en>

Romer, P. (2015, October 7). *Human capital and knowledge*. <https://paulromer.net/human-capital-and-knowledge/>

Romer, P. (2016, August 12). *Everybody wants progress; nobody wants change*. <https://paulromer.net/progress-change/>

Romer, P. (2016, July 25). *Professionalism and the academic division of labor*. <https://paulromer.net/professionalism-divison-of-labor/>

Roth, A. E. (2008). What have we learned from market design? *Economic Journal*, (118), 2008, 285–310. https://stanford.edu/~alroth/papers/2008_Hahn_Lecture_EJ.pdf?utm_source=chatgpt.com

Thaler, R. H. (1985). Mental accounting and consumer choice. *Marketing Science*, 27(1), p. 15–25. https://www.academia.edu/1019980/Mental_accounting_and_consumer_choice

Thaler, R. H., & Benartzi, S. (2004). Save more tomorrow: Using behavioral economics to increase employee saving. *Journal of Political Economy*, 112(S1), 164–187. https://www.anderson.ucla.edu/documents/areas/fac/accounting/save_more_tomorrow.pdf

Аджемоглу, Д., & Робінсон, Дж. А. (2017). Чому нації занепадають: Походження влади, багатства і бідності (2-ге вид.). *Науи формат*. ISBN 978-617-8115-35-7

Acemoglu, D., & Robinson, D. *Why Nations Decline: The Origins of Power, Wealth, and Poverty* (2nd ed.). Nash format. ISBN 978-617-8115-35-7

АрміяInform. (2022, 13 березня). 200 нобелівських лауреатів підтримали Україну у відкритому листі. <https://armyinform.com.ua/2022/03/13/200-nobelivskiyh-laureativ-pidtrymaly-ukrayinu-u-vidkrytomu-lysti>

ArmiyaInform. (2022, March 13). *200 Nobel laureates supported Ukraine in an open letter*. <https://armyinform.com.ua/2022/03/13/200-nobelivskiyh-laureativ-pidtrymaly-ukrayinu-u-vidkrytomu-lysti>

Безгін, К., & Ушкальов, В. (2019). Поведінкова економіка: епістемічний поворот у трактуванні раціональності. *Економіка України*, 62(7–8(692–693), 3–15. <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2019-07-1/2019-7-1>

Bezgin, K., & Ushkalyov, V. (2019). Behavioral Economics: An Epistemic Turn in the Interpretation of Rationality. *Economy of Ukraine*, 62(7–8(692–693), 3–15. <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economyukr/article/view/2019-07-1/2019-7-1>

Воронцова, О. (2022, 17 вересня). Лауреат Нобелівської премії про українську економіку: могло бути й гірше. *Главком*. <https://glavcom.ua/economics/finances/laureat-nobelivskoji-premiji-pro-ukrajinsku-ekonomiku-mohlo-buti-j-hirshe-875915.html>

Vorontsova, O. (2022, September 17). Nobel Prize winner on the Ukrainian economy: It could have been worse. *Glavkom*. <https://glavcom.ua/economics/finances/laureat-nobelivskoji-premiji-pro-ukrajinsku-ekonomiku-mohlo-buti-j-hirshe-875915.html>

Д'яченко Ю. (2025, 14 жовтня). Нобель з економіки дали за дослідження "правильного" економічного зростання. *Forbes*. <https://forbes.ua/money/vid-znan-do-dobrobutu-bez-vikonannya->

Diachenko, Yu. (2025, October 14). Nobel in economics awarded for research on "correct" economic growth. *Forbes*. <https://forbes.ua/money/vid-znan-do-dobrobutu-bez-vikonannya-yakikh-umov-ukraini-ne-varto-spodivatisya-na-innovatsii->

yakikh-umov-ukraini-ne-varto-spodivatisya-na-innovatsii-ta-ekonomichne-zrostannya-retsept-vid-nobelivskikh-laureativ-z-ekonomiki-13102025-33314	ta-ekonomichne-zrostannya-retsept-vid-nobelivskikh-laureativ-z-ekonomiki-13102025-33314
Іванова, К. (2024, 28 березня). Нобелівські лауреати опублікували звернення із закликом до негайної допомоги Україні. <i>Главком</i> . https://glavcom.ua/world/observe/nobelivski-laureati-opublikovali-zvernennja-iz-zaklikom-do-nehajnoji-dopomohi-ukrajini-993212.html	Ivanova, K. (2024, March 28). Nobel laureates publish an appeal calling for immediate aid to Ukraine. <i>Glavkom</i> . https://glavcom.ua/world/observe/nobelivski-laureati-opublikovali-zvernennja-iz-zaklikom-do-nehajnoji-dopomohi-ukrajini-993212.html
Комісаренко, О. (2024, 6 листопада). Технології та справедливість: місце інституцій у будівництві справедливого світу. <i>Vatican News</i> . https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2024-11/oikonomia-62-rol-instytutsij-tehnologiji-i-spravedlyvist.html	Komisarenko, O. (2024, November 6). Technology and justice: the role of institutions in building a just world. <i>Vatican News</i> . https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2024-11/oikonomia-62-rol-instytutsij-tehnologiji-i-spravedlyvist.html
Мазаракі, А., & Уманців, Ю. (2025). Економічна політика в умовах глобальної нестабільності. <i>Scientia fructuosa</i> , (1), 4–26. https://doi.org/10.31617/1.2025(159)01	Mazaraki, A., & Umantsiv, Yu. (2025). Economic Policy in the Context of Global Instability. <i>Scientia fructuosa</i> (1), 4–26. https://doi.org/10.31617/1.2025(159)01
Мазаракі, А., & Лагутін, В. (2022). Парадигма економічної науки і потенціал її змін у XXI ст. <i>Економіка України</i> , 65(3(724)), 23–38. https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.03.023	Mazaraki, A., & Lagutin, V. (2022). Paradigm of Economics and the Potential for its Changes in the XXI Century. <i>The Economy of Ukraine</i> , 65(3(724)), 23-38. https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.03.023
Пресцентр ініціативи "Децентралізація". (2022, 24 листопада). <i>Roger Myerson: The reform of local self-government became one of the main factors that strengthened the resolve of Ukrainians to fight for their country</i> . https://decentralization.ua/en/news/15796	Press center of the Decentralization Initiative. (2022, November 24). <i>Roger Myerson: The reform of local self-government became one of the main factors that strengthened the resolve of Ukrainians to fight for their country</i> . https://decentralization.ua/en/news/15796
Уманців, Ю. (2019). Економічна теорія у новітньому методологічному дискурсі. <i>Вісник КНТЕУ</i> , (2), 51–63. https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/628/560	Umantsiv, Yu. (2019). Economic theory in the newest methodological discourse. <i>Herald of KNUTE</i> , (2), 51–63. https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/628/560
Шевченко, Т. (2008). Аналіз сутності асиметричної інформації та інформаційна асиметричність на сучасних ринках України. <i>Вісник СумДУ. Серія Економіка</i> , (1), 191-199. https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/57197a94-06f7-45df-94fd-482f4e39abdd/content	Shevchenko, T. (2008). Analysis of the Essence of Asymmetric Information and Information Asymmetry in Modern Ukrainian Markets. <i>Bulletin of Sumy State University. Economics Series</i> , (1), 191–199. https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/57197a94-06f7-45df-94fd-482f4e39abdd/content

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автори працюють в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Автори не отримували прямого фінансування для цього дослідження.

Николаєць, К., Штундер, І., & Хрустальова В. (2026). Нобелівські лауреати XXI ст.: економічні рефлексії на виклики сучасності. *Scientia fructuosa*, 2(166), 31–51. [http://doi.org/10.31617/1.2026\(166\)02](http://doi.org/10.31617/1.2026(166)02)

Надійшла до редакції 30.01.2026.

Прийнято до друку 09.03.2026.

Публікація онлайн 10.04.2026.